

”Kvalité är när håret reser sig på huvudet”

Dokumentation av seminariet Konst och kvalitet

Kulturutredningen vill ta bort kvalitetsbegreppet ur de kulturpolitiska målen. Kvalitet är svårt att definiera, menar utredningen, och därför bör man inte tala om det som ett kulturpolitiskt mål. Kvalité ingår enligt utredningens förslag bara som en liten del av det mål som handlar om mångfald. Det var bakgrunden till det fjärde seminariet om kulturpolitik som arrangerades av Koalition för kulturdebatt på Södra Teatern den 20 april 2009.

Seminariet inleddes av författaren och kritikern Thomas Anderberg som hävdade att det är orimligt att tänka sig kultur utan ett kvalitetsbegrepp.

– Om man inte tycker att någonting är bättre än något annat finns det ingen anledning att göra så mycket mer än att sitta och titta in i tapeten istället för att se på tv eller gå på teatern. Jag tror att det är väldigt naivt att tänka bort kvalitetsbegreppet. Visst finns det konservativa föreställningar som riskerar att låsa fast ett sådant begrepp, men det är snarare ett skäl att införa nya kvalitetsbedömningar. För om inget är bättre än något annat, då finns det ju heller inga skäl att ändra på något. Då låser man verkligen fast kulturen. Problemet är alltså inte att vi har ett kvalitetsbegrepp utan hur vi ska fastställa var det kommer ifrån. Och vi använder begreppet på olika sätt allihop. Vi är alla kritiker, i någon mening, och när vi ska välja i det enorma utbud vi har att välja på, då använder vi detta kvalitetsbegrepp. Ibland söker vi det som oroas oss, ibland det som är vackert eller det som ger oss något nytt. Men utan kvalitetsbegreppet är vi hjälplösa och det är problemet med kulturutredningens resonemang. Utan kvalitetsbegreppet riskerar vi att bli offer för olika makthierarkier eller också fastnar vi i ett kvoteringsstänkande där alla ska få medel i rättvisans namn, oberoende av om det är bra eller dåligt.

Erik Schöldt, journalist och debattör, var delvis av en annan uppfattning. Han menade att det inte är någon större skillnad mellan religion och kultur. Att allt handlar om tro.

– Kritikerna är mer vana att uttolka skrifterna, men i grunden är vi alla fastkedjade i Platons grotta, där vi bara kan skymta kvalitet som skuggor på grottväggen.

Koalition för kulturdebatt

arenaidé

sensus

ARBETARNAS BILDNINGSFÖRBUND

Folkets Hus och Parker

KLYS

ax Amatörkulturens
samarbudsgrupp

SVERIGES KONSTFÖRENINGAR

SVERIGES FÖRFATTARFÖRBUND
Förbundet för Sveriges författare och litterära översättare

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare

– Det finns en politisk och en personlig dimension i detta, fortsatte han. På ett politiskt plan kan jag tycka att det är bra att man inte definierar kvalitet. Det är bra att kulturministern inte slår fast att till exempel hippiekonst ska gynnas vid ett specifikt tillfälle. På ett personligt plan använder jag mig hela tiden av kvalitetsbegreppet. Jag tror att jag vet vad som är bra. Men det handlar om min personliga uppfattning, som jag kan försöka dela med mig av.

Erik berättade om sitt livs största kulturupplevelse, som var en uppsättning av Wagners opera Ringen.

– Jag blev själsligen förändrad av den upplevelsen. Det var visserligen först i slutet, så det tog 20 timmar att nå fram dit. Men jag har tänkt mycket på varför det hände mig, och jag tror att det är för att jag är inskolad i detta. En av de första kulturupplevelserna i mitt liv var när pappa spelade en sekvens ur Ringen för mig bara någon dag efter att jag kommit hem från BB. Jag har vuxit upp med opera, min morfar var operasångare. För mig var den där Wagneruppsättningen den högsta formen av kvalitet, men det kan vara svårt att överföra detta på andra. De som inte fått detta från barnsben skulle uppfatta det på ett helt annat sätt. Jag tror att en diskussion om kvalitetsbegreppet kanske skulle göra de där bojorna i Platons grotta lite längre, men jag tror inte att någon politiker eller kritiker någonsin kommer kunna spränga bojorna och verkligen nå fram till vad kvalitet är för något.

Kerstin Brunnberg, journalist och ordförande för Kulturrådet, inledde med att citera kritikern Ingrid Elam, som i sin tur använt ett citat av Emily Dickinson: ”Kvalitet är när håret reser sig på huvudet”.

– Kvalitet kan vara vad man själv upplever när man ser en teater eller läser en bok eller tar del av någon annan kulturupplevelse som berör, som är sinnesutvidgande, sade Brunnberg. När man trots motståndet tar emot något som engagerar eller oroar en. Det är förstås oerhört mycket mer komplicerat när man ska bedöma kvalitet. Jag tycker att det är intressant att läsa kritik. Det är spännande att se hur man värderar och bedömer. Att uppleva är i sig inte att bedöma. Det kräver en analys i grunden.

Som exempel nämnde hon sedan en recension som kritikern Elin Jönsson gjort av Alex Schulmans bok om sin far. Brunnberg menade att Jönssons recension visade hur man som kvalitetsbedömare faktiskt kan förklara varför man anser att något är bra, och varför man anser att annat är dåligt.

– Detta är ju bara ett exempel, sade Brunnberg, men det speglar något som jag tycker att kulturutredningen borde ägnat mer tid åt. Den borde fört ett djupare resonemang om kvalitetsbegreppet. Men det är förstås komplicerat. Vi arbetade

Koalition för kulturdebatt

arenaidé

sensus

ARBETARNAS BILDNINGSFÖRBUND

Folkets Hus och Parker

KLYS

ax Amatörkulturens
samarbudsgrupp

SVERIGES KONSTFÖRENINGAR

SVERIGES FÖRFATTARFÖRBUND
Förbundet för Sveriges författare och litterära översättare

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare

med begreppet på Sveriges Radio, där vi gjorde försök att hitta variabler för att mäta kvalitet i relation till Public serviceuppdraget, och jag tror vi kom en bit på vägen, men det är lätt att hamna i ett antal luftiga formuleringar.

Josette Bushell-Mingo, konstnärlig ledare för Tyst teater, var mer direkt kritisk mot kvalitetsbegreppet, som det ofta definieras i dag. Hon beskrev hur hon var representant för två grupper som normalt inte finns med i tolkningen av vad som är kvalitet: som regissör för en stum teater, och som svart brittisk kvinna.

– Någon definierar alltid vad som är bra och inte bra. Men vem är det som bestämmer den definitionen? Vem har möjligheten att göra det? Hur man kan över huvud taget tala om kvalitet när en massa människor inte får vara med och avgöra vad som är bra eller dåligt? Det gör kvalitet till något väldigt subjektivt. Hon berättade om en egen erfarenhet från London, där hon skulle vara med i ett konstprogram vid en teater, bland annat i uppsättningen av en cabaré. Alla medverkande var svarta. Strax innan premiären meddelade regissören vid teatern där de arbetade att uppsättningen inte skulle gå att göra för att den inte passade in i teaterns program.

– Egentligen menade han att föreställningens skådespelare inte var tillräckligt bra. Inte hade rätt kvaliteter. Det speglar att de som inte är med och definierar kvalitet är också de som inte uppfattas som bärare av kvalitet. Skolarbeten, de som gör teater med handikappade, de som kommer från minoriteter. De uppfattas alltid som mindre kvalitativa.

Erik Schöldt hakade på hennes resonemang genom att lansera vad han kallade Base Hunterparadoxen. Base Hunter är en svensk artist som slog igenom för några år sedan med låten Boten Anna. Han skrev den på sin dator hemma i pojkrummet och lade ut den på nätet. När han vaknade på morgonen hade hans hemsida kraschat för att den hade laddats ned så många gånger. Han uppstod som artist på internet.

– Det finns en bild bland många kritiker att skivbolagen genom åren lyckats sälja in skit till folket med hjälp av massiv marknadsföring. Men Base Hunter hade inget skivbolag. Han hade ingen marknadsföring. Han kände inte en människa i skivbolagsbranschen. Men den här låten uppskattades av miljoner människor över hela världen och därför laddades ned den. Den är ganska larvig men de som verkligen gillar Base Hunter gör det för att det får nackhåren att resa sig på dem. Jag gillar själv inte Base Hunter, men det är andra som uppfattar det som kvalitet, och därför är det viktigt att det kan finnas.

Thomas Anderberg invände mot Schöldts resonemang.

Koalition för kulturdebatt

arenaidé

sensus

ARBETARNAS BILDNINGSFÖRBUND

Folkets Hus och Parker

KLYS

ax Amatörkulturens
samarbudsgrupp

SVERIGES KONSTFÖRENINGAR

SVERIGES FÖRFATTARFÖRBUND
Hörsökorganisation för Sveriges författare och litterära översättare

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF Sveriges Konsthandverkare
& Industriformgivare

– Visserligen är det många som har laddat ned Base Hunter, och det finns uppenbarligen ett behov. Å andra sidan kan man säga att det som laddas ned allra mest från nätet är porr. Då finns det uppenbarligen ett behov av det, men det betyder inte att det är bra kvalitet. Jag håller med om att kvalitetsbegreppet ibland används för att stänga ute genrer och grupper, men då kan man vända på det och säga att nya kvalitetsbegrepp är nödvändiga för att man ska kunna slå sönder föråldrade idéer om vad kvalitet är för något.

Samtalsledaren Ylva Gisslén poängterade att kvalitetsbegreppet kan betyda väldigt olika saker beroende på var det tillämpas. I näringslivet är kvalitet något helt annat än inom kulturen. Där talar man om ”kvalitetssäkring” och teknisk standard och menar något som är väldigt mätbart.

– I dag inom kulturlivet är kvalitet ofta lika med jämställdhet och mångfald. De begreppen nämns i alla fall ofta samtidigt som kvalitet. Istället är det ofta kompetens som ställs i motsats till jämställdhet och mångfald.

– Ett kvalitetsbegrepp som jag tror är relevant är om något skapar oro, tillade Kerstin Brunnberg. Dåligt använt kan ett kvalitetsbegrepp stoppa förnyelse. Det måste man alltid se upp med. Kvalitetsdefinitioner som bygger på vissa begrepp eller produktioner riskerar att stoppa det som är okänt och gynna det som redan är känt. Det är en av förklaringarna till att kvalitet måste kopplas väldigt nära begreppet mångfald och yttrandefrihet. Kvalitetsbegreppet är egentligen bara användbart i en demokrati. I en diktatur utan mångfald är begreppet livsfarligt. Där blir kvalitet ett sätt att stödja makt och hierarkier. Ett sätt att exkludera. Josette Bushnell-Mingo knöt an till Base Hunterparadoxen och betonade att internet har ökat jämlikheten i produktionen av kulturella upplevelser.

– I dag kan vi inte längre förutsätta att människor ska luta sig tillbaka och vänta på att vi som kulturarbetare ska leverera. Folk kan göra mycket mer själva och nå ut på nätet. Strävan efter kvalitet för mig handlar väldigt mycket om att öka möjligheten att vara med och producera kvalitet.

Josette tog ett exempel från sitt hemland England, där dramaskolorna i princip befolkas av människor från en väletablerad vit medelklass. Det är de som senare förväntas producera god kvalitet på teatern. Men vad händer med kvalitetsbegreppet när det ska definieras av en så snäv grupp? När knappt ens den svarta medelklassen finns representerad bland de som går dramaskolor?

– Om vi strävar efter att nå hög kvalitet, hur gör vi då för att fler ska få vara med och definiera och producera den kvalitén?

Koalition för kulturdebatt

arenaidé

sensus

ARBETARNAS BILDNINGSFÖRBUND

Folkets Hus och Parker

KLYS

ax Amatörkulturens
samrådsgrupp

SVERIGES KONSTFÖRENINGAR

SVERIGES FÖRFATTARFÖRBUND
Hörsamorganisation för Sveriges författare och litterära översättare

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare